

SCHAKEL

36
JUNI 2025

Drenthe
Fryslân
Groningen e.o.

Port Betaald

Noord

HUMANISTISCH VERBOND

De SCHAKEL, is het ledenblad van de afdelingen Fryslân, Groningen e.o. en Drenthe . van het Humanistisch Verbond.

De Schakel verschijnt 4 x per jaar.

de komende nummers:

5 september 2025 deadline 7-8-2025

6 december 2025 deadline 17-11-2025

7 maart 2026 deadline 14-2-2026

12 juni 2026 deadline 22 mei 2026

REDACTIEADRES SCHAKEL

Baukje Scheppink
Vijzelstraat 8, 8911 EW Leeuwarden
baukje.scheppink@gmail.com
0511-477083

WEBMASTERS

Groningen Welmer Boiten

welmerboiten@gmail.com

Drenthe Henk van der Zijden,

drenthe@regiohumanistischverbond.nl

Fryslân Tineke Mollema

communicatie@hvfryslan.nl

Meer adressen en contactpersonen achter in de Schakel.

Een ander e-mailadres?

Geef het ook door aan het Landelijk Bureau,

leden@humanistischverbond.nl, dan komen de e-mails - ook die van de

Bij de foto's in deze Schakel

De foto's en illustraties in deze Schakel zijn van de auteurs, gepubliceerd met toestemming van de maker of de Creative Commons licentie.

Adreswijzigingen en opzeggingen naar:

Landelijke ledenadministratie

Humanistisch Verbond, Postbus 75490,
1070 AL Amsterdam 020-5219000
leden@humanistischverbond.nl

Groningen en Ommelanden

Humanistisch Centrum
W.A. Scholtenstraat 2, 9712 KW
Groningen

Ieke Verveld, secretaris

secr.hvgron@gmail.com

Donaties: Penningmeester HV afd.

Groningen NL 69 TRIO 0391 04 29 47

Stichting Huisvesting HV Groningen
NL10 INGB 0004 1988 73

Fryslân

Secretariaat

Bleekhof 35 | 8921 MB Leeuwarden

Rekeningnr: NL16 TRIO 0198 3836 65

secretariaat@hvfryslan.nl

Marjoleine Beers, secr. en ledenadm.

Facebook: Humanistisch Verbond

Fryslân

<https://fryslan.humanistischverbond.nl/>

Drenthe

Het Humanistisch Verbond Drenthe

drenthe@regio.humanistischverbond.nl

Marlon Busstra, secretaris

Traverse 34, 9408 MD Assen

NL07 TRIO 0198 4329 09 t.n.v. HV

Drenthe

Websitetip

Heeft u al ontdekt dat er op onze landelijke website onder evenementen een pagina "wandelingen" staat?

<https://www.humanistischverbond.nl/laat-je-inspireren/wandelen/>

ADRESSEN

AGENDA

datum	afdeling	activiteit	.	pag
zaterdag 7 juni 2025	Fryslân	Wandelen	Drachten	31
woensdag 11 juni 2025	Fryslân	Palaver	Oranjewoud	
woensdag 11 juni 2025	Fryslân	Wandelen	Heerenveen	31
woensdag 11 juni 2025	Drenthe	HV-café	Assen	22
vrijdag 13 juni 2025	Groningen	Humanistisch café	Groningen	26
zaterdag 14 juni 2025	Groningen	Lezing Voltaire en van Zuyleen	Groningen	
zondag 15 juni 2025	Drenthe	Wandeling	Eelde	23
zondag 6 juli 2025	Groningen	Wandelen	Anloo	30
woensdag 9 juli 2025	Drenthe	HV-café	Assen	22
zondag 20 juli 2025	Drenthe	Wandeling	Hoogeveen	23
zondag 3 augustus 2025	Groningen	Wandeling	Lieveren	30
woensdag 13 augustus 2025	Drenthe	HV-café	Assen	22
zondag 24 augustus 2025	Drenthe	Wandelen	Emmen	23
vrijdag 29 augustus 2025	Drenthe	Eten met gespreksstof	Assen	24
zondag 7 september 2025	Groningen	Wandelen	Westerbroek	30
woensdag 10 september 2025	Drenthe	HV-café	Assen	22
zondag 14 september 2025	Drenthe	Nazomertreffen	Gees	21
zondag 21 september 2025	Drenthe	Wandelen	Ter Apel	23
woensdag 24 september 2025	Groningen	Start Praktische levenskunst	Groningen	5
zondag 5 oktober 2025	Drenthe	Gespreksgroep	Hoogeveen	25
zondag 26 oktober 2025	Groningen	Zindag	Groningen	28
zondag 12 oktober 2025	Fryslân	Filosofie voor een Breed Publiek	Leeuwarden	32
donderdag 30 oktober 2025	Fryslân	Filosofiecafé Jaap Goedegebuure	Leeuwarden	37
zondag 9 november 2025	Fryslân	Filosofie voor een Breed Publiek	Leeuwarden	32
woensdag 12 november 2025	Drenthe	Start Praktische levenskunst	Meppel	5
zondag 16 november 2025	Drenthe	Gespreksgroep	Hoogeveen	25
donderdag 27 november 2025	Fryslân	Filosofiecafé Jenny Slatman	Leeuwarden	37
zondag 30 november 2025	Groningen	Zindag	Groningen	26
zondag 14 december 2025	Fryslân	Filosofie voor een Breed Publiek	Leeuwarden	32
zondag 4 januari 2026	Drenthe	Gespreksgroep	Hoogeveen	25
zondag 8 februari 2026	Fryslân	Filosofie voor een Breed Publiek	Leeuwarden	32
zondag 15 februari 2026	Drenthe	Gespreksgroep	Hoogeveen	25
zondag 8 maart 2026	Fryslân	Filosofie voor een Breed Publiek	Leeuwarden	32
zondag 22 maart 2026	Drenthe	Gespreksgroep	Hoogeveen	25
zondag 3 mei 2026	Drenthe	Gespreksgroep	Hoogeveen	25

In een wereld vol vragen helpt het Humanistisch Verbond je om dicht bij jezelf én anderen te blijven. Ontdek ons cursusaanbod en kom dicht bij wat voor jou waardevol is. Bekijk hieronder welke cursussen worden verwacht in het najaar van 2025 (september – december).

CURSUSSEN en verdiepingsdagen in het Noorden

Kennismaken met humanisme

Humanisme is een onuitputtelijke bron van inspiratie. Benieuwd wat het voor jou kan betekenen? Kom dicht bij humanisme. Doe de vernieuwde kennismakingscursus.

In 2,5 uur leer je de beginselen van het humanisme kennen en hoe je ze in je eigen leven kunt toepassen. In gesprek met elkaar onderzoek je wat humanisme voor jou kan betekenen. Je krijgt inzicht in je eigen praktische wijsheid en wat jij belangrijk vindt. Zo komt de humanistische traditie tot leven

en beoefen je een belangrijk aspect van het humanisme: de dialoog.

Deze cursus wordt dit najaar aangeboden in Heereveen, Emmen, Kampen en Groningen. Uiterlijk eind juni kun je je aanmelden via de website (www.humanistischverbond.nl/kennismaken). Wanneer de cursus online staat zullen we dit ook aankondigen in de nieuwsbrieven.

Verdiepingsmiddag: zoek j uw antwoord op polarisatie

Wat is polarisatie eigenlijk? Wat is je eigen rol hierin? En hoe kun je zelf polarisatie tegengaan? We bieden jou tijdens een verdiepingsdag handvatten aan om het wij-zij denken te doorbreken. Om de ander als

mens te blijven zien, ook al botst het tussen jullie.

Tijdens de Verdiepingsdag 'Zoek j ouw antwoord op polarisatie' onderzoek je of de polen wel echt zo vaststaan als het lijkt: ook jij worstelt weleens met botsende meningen en zet verschillende petten op in je dagelijkse leven. Je leert je eigen meerstemmigheid kennen, en die van de andere deelnemers.

Deze cursus wordt dit najaar aangeboden in Assen, Leeuwarden en Zwolle. Uiterlijk eind juni kun je je aanmelden via de website (www.humanistischverbond.nl/polarisatie). Wanneer de cursus online staat zullen we dit ook aankondigen in de nieuwsbrieven.

Cursus: Praktische levenskunst (6 delen)

Wat maakt mijn leven de moeite waard?

In deze cursus duik je in de filosofie van levenskunst en krijg je allerlei handvatten aangereikt om dit toe te passen in je persoonlijke context. Zodat je aan het einde van je leven kan zeggen: zo was mijn leven bedoeld. In zes interactieve bijeenkomsten leer je in sneltreinvaart een

aantal belangrijke onderdelen van de filosofie van de levenskunst  n hoe je die kan toepassen in de praktijk: via handvatten en vaardigheden die jou helpen om je eigen leven vorm te geven.

Regio Groningen

Datum: 24 september, 1, 8, 15, 29 oktober en 5 november 2025

Tijd: 19:30 – 22:00

Locatie: Humanistisch Centrum, W.A. Scholtenstraat 2, Groningen

Docent: Ronald Wolbink

Regio Drenthe

Datum: 12, 19, 26 november, 3, 10 en 17 december

Tijd: 19:30 – 22:00

Locatie: De Plantaan, Vledderstraat 3, Meppel

Docent: Ronald Wolbink

Aanmelden: www.humanistischverbond.nl/levenskunst

Verdiepingsdag: Actieve Hoop

Deze verdiepingsdag is er voor iedereen die zich zorgen maakt over het klimaat, graag wil veranderen, maar nog niet zo goed weet hoe.

Op deze dag zet je de eerste stap en ga je aan de hand van oefeningen en rituelen op zoek naar de koppige optimist in jezelf. Je onderzoekt wat er voor jou toe doet en waar jij hoop uit haalt. Vanuit dat inzicht leer je hoe je hoop kan omzetten in jouw bijdrage aan een duurzame wereld. Actieve hoop noemen we dat.

Regio Groningen

Datum: zaterdag 22 november 2025

Tijd: 10:00 – 16:30

Locatie: Humanistisch Centrum, W.A. Scholtenstraat 2, Groningen

Docent: Han Verhoeven

Aanmelden:

www.humanistischverbond.nl/hoop

Dus leden van het HV:

Verdiep je in de problematiek via de website, bijeenkomsten evenementen trainingen verdiependsdagen zoals: Actieve hoop, klimaatgesprekken en How to start a movement

Sluit je aan bij het landelijk netwerk Ecohumanisme

Agendeer het onderwerp binnen je afdeling

Richt binnen je afdeling een werkgroep Ecohumanisme op.

Zorg dat het onderwerp hoog op de agenda komt van het landelijk humanistisch verbond

Breng het onderwerp in bij de ledenconsultatie voor het nieuwe meerjarenplan. En zorg dat het Humanistisch Verbond:

Haar morele en publieke rol vervult, het liefst via een brede humane beweging

Een voorlopersrol vervult bij de transities die nodig zijn om een leefbare, weerbare en sociale samenleving op langere termijn te realiseren.

Deze ambitie de lange termijn missie wordt van een versterkte en verbrede humane beweging, formeel gedragen door het HV en een breder humanistisch netwerk.

Henk van der Zijden

Welkom bij het Humanifest 12 april jl. ■

Terugblik op Humanifest Noord – 12 april 2025

Op zaterdag 12 april kwamen leden van het Humanistisch Verbond uit Drenthe, Friesland en Groningen samen in Veenhuizen voor het **Humanifest Noord**.

Het thema van deze dag was *“De ruis tussen vrijheid en verbondenheid”*. Met lezingen, gesprekken en workshops werd onderzocht hoe persoonlijke vrijheid en collectieve verantwoordelijkheid zich tot elkaar verhouden.

Het Humanifest vond plaats op een zowel prachtige als betekenisvolle locatie: het voormalige gevangenisdorp Veenhuizen, ooit een kolonie van weldadigheid.

Na een welkom door dagvoorzitter **Nikki van Biemen**, nam gids Peter van InVeenhuizen ons mee in het verhaal van deze unieke plek en vertelde hoe hij als kind in een gevangenisdorp juist ongekende vrijheid had ervaren.

Asefeh Abbas Zadeh, programmamanager Polarisatie bij het Landelijk Bureau van het Humanistisch Verbond, reflecteerde op actuele spanningen in de samenleving en de rol van het humanisme daarin.

De ochtend en middag boden ruimte voor twee workshoprondes. Er was keuze uit:

Een filosofische wandeling verzorgd door **het Filosofisch Reisburo**. Tijdens de wandeling kreeg ieder duo een touwtje om samen vast te houden, de verbinding symboliserend, met een vraag in het midden. Eén vragensteller, ook luisteraar. Vijfmaal de waaromvraag om bij de kern te komen. De andere verteller. Goed luisteren zonder oordeel en eigen inbreng. Best uitdagend voor mensen

met een mening.

Een verdiepende dialoog met econoom **Arjo Klamer** over waarde en gemeenschap. Het bleek nog niet zo makkelijk om een utopisch beeld van

jouw ideale wereld te schetsen. De bewustmaking en besef dat ratio alleen niet zaligmakend is voor de maatschappelijke vraagstukken deed bij sommigen de wenkbrauwen fronsen. Men was verrast en verbaasd over de kracht van verbeelding.

De workshop **Emotienetwerken over oorlog en vrede** onder leiding van **Noortje Bot**.

In deze workshop werden deelnemers uitgedaagd hun emotie een plek te geven in een groot raster in de ruimte. Waarbij de één as: prettig, onprettig voorstelde en de andere as: intens en mild. Wat dit op bijzondere wijze in kaart bracht is dat een thema als oorlog veel overeenkomsten oproept in het raster. Zonder waardeoordeel wat voor type emotie dit is. Een goede basis voor een gesprek.

De Samenmakerij, over radicaal gelijkwaardig samenwerken, begeleid door **Gerrya Tonkes**.

Als we radicaal gelijkwaardig willen samenwerken, zijn volgens de deelnemers sowieso wederzijds respect en nieuwsgierigheid naar elkaar nodig. Een radicaal gelijkwaardige samenleving in 2050 heeft veel ruimte voor verbinding, maar ook ruimte voor verschillen en autonomie. We willen een samenleving met kleine(re) gemeenschappen, waarin mensen naar elkaar en naar dieren en natuur omkijken.

In de afsluitende lezing sprak cultuurfilosoof **Thijs Lijster** over zijn boek *Wat we gemeen hebben*. Hij belichtte hoe gedeelde waarden, publieke ruimte en solidariteit een tegenwicht kunnen bieden aan individualisme en polarisatie. Wat bindt ons als samenleving?

Tijdens de afsluitende borrel in de zon was er volop gelegenheid om na te praten, ideeën uit te wisselen en verbindingen te leggen tussen de drie noordelijke afdelingen. We kijken terug op een inspirerende en goedbezochte dag.

Denk je nou, wat tof!? We zijn binnen de organisatie, die bestaat uit (bestuurs-)leden van alle drie de afdelingen, altijd op zoek naar mensen die willen meedenken. Naast een festival willen we ook andere activiteiten ontwikkelen die toegankelijk zijn voor alle drie de afdelingen. Mail voor meer informatie met didi@hvgroningen.nl. Gemist? Of de smaak echt te pakken?

GEMIST?

Of de smaak echt te pakken?

Hou alvast rekening met een prikkelend event ergens begin oktober! Het afgelopen Humanifest smaakt naar meer, vandaar dat het idee is geboren om in de herfst een tweede interprovinciales ontmoeting te organiseren.

Het is zaak dat we elkaar blijven ontmoeten en gezamenlijk vrijuit kunnen denken en spreken. Het thema, de locatie en het programma zijn nog niet bekend, maar we zoeken naar een mooie, inspirerende plek en thema. Suggesties? Graag!

We hopen dat jullie daar allemaal net zoveel zin in hebben als wij!

WEES NIEUWSGIERIG

TERUGBLIK OP EEN MOOI EN BEWOGEN KWARTAAL

Een mooi kwartaal, wat onze ledenbijeenkomsten betreft!

Het Humanifest in Veenhuizen, georganiseerd door de activiteitencommissie Noord trok meer dan 100 leden uit de drie noordelijke HV afdelingen en is zeker voor herhaling vatbaar!

De vier grote bijeenkomsten van dit kwartaal waren allen volgeboekt: de toneelvoorstelling 'De Avond' van Pier21 in Roden, de lezing 'De troost van een gebrekkig strafrecht' in Assen, de Lenteviering met lezing over de Wolf in Gees en 'De Bezoeker' in Hooghalen. Voor deze Schakel legde Margreet Riemersma de laatstgenoemde drie bijeenkomsten in mooie verslagen vast.

Het HV- Café in Assen bereikte dit kwartaal een record aantal bezoekers. Ook de maandelijks wandelingen op verschillende plekken in Drenthe trekken veel leden.

Bij Eten met Gespreksstof in Borger was de tafel volledig bezet.

In Hoogeveen loopt de gespreksgroep goed, nieuwe leden zijn altijd welkom; de leesgroep kan nieuwe deelnemers gebruiken (zie hun oproep in deze Schakel).

De cursussen in Assen en Hoogeveen trekken voldoende deelnemers, ook van buiten Drenthe. Alleen in Emmen hebben we tot onze spijt een cursus moeten afzeggen vanwege te weinig inschrijvingen.

Al deze succesvolle bijeenkomsten zijn voor een groot deel te danken aan onze actieve leden die zich vrijwillig inzetten voor de organisatie ervan en door een rol als gastpersoon of gespreksleider op zich te nemen. *Wij zijn erg blij met jullie inzet!*

Een bewogen kwartaal, door het aftreden van twee bestuursleden.

Niet alles liep dit kwartaal van een leien dakje: het bestuur dat normaal gesproken uit vijf leden bestaat, is sinds begin maart gereduceerd tot een tweekoppig interim-bestuur.

Onze verantwoordelijkheden zijn:

- De (mede-)organisatie van thema- en/of gezellige bijeenkomsten waarbij de verbinding tussen onze leden wordt versterkt en deelnemende niet-leden ons leren kennen;

- Het onderhouden van ledencontacten door middel van een regelmatige aanwezigheid, waarbij we meedoen én luisteren naar wat er speelt binnen de vereniging en wat mogelijk onze aandacht behoeft;
- Bestuurstaken die wij nu onderling hebben herverdeeld.

WIJ ZOEKEN VERSTERKING!

Als je belangstelling hebt voor een bestuursfunctie kun je eerst vrijblijvend een periode met ons meedraaien voordat besluit je beschikbaar te stellen. Zie voor meer informatie over het bestuur:

<https://drenthe.humanistischverbond.nl/bestuurslid-gezocht-voor-de-afdeling-drenthe-van-het-humanistisch-verbond/> en ons vrijwilligersbeleid: <https://drenthe.humanistischverbond.nl/vrijwilligersbeleid/>

Je kunt ons ook een mail sturen: drenthe@regio.humanistischverbond.nl

Marlon Busstra, secretaris en Henk van der Zijden penningmeester

'De Troost van een Gebrekkig Strafrecht'

Op onze website staat een groot lezenswaardig artikel over de lezing 'De troost van een gebrekkig strafrecht', gehouden op 10 april 2025, waarin verschillende experts hun visie geven op de staat van het strafrecht in Nederland. De sprekers waren Rinus Otte, voorzitter van het College van Procureurs Generaal, Diederik Greive, hoofdofficier van justitie, en Suzanne Huijting, districtchef politie Drenthe.

De onderstaande samenvatting biedt een overzicht van de belangrijkste punten en discussies uit de lezing, waarbij de complexiteit en uitdagingen van het strafrecht in Nederland worden belicht.

Hoofdpunten van de lezing

Inleiding door Rinus Otte

- **Historische Context:** Otte schetst de ontwikkelingen in het strafrecht van de afgelopen vijftig jaar, van de antipsychiatrie en emancipatiebewegingen tot de krakersrellen en commissies die zich bezighielden met ketenaanpak en deregulering.
- **Kritiek op het Strafrecht:** Hij stelt dat het strafrecht vaak bekritiseerd wordt omdat de verwachtingen ervan niet realistisch zijn. Het idee dat strafrecht menselijk gedrag kan bijsturen, is volgens hem een misvatting.
- **Proportionaliteit en Rechtvaardigheid:** Otte benadrukt dat strafrecht altijd moet gaan over proportionaliteit en rechtvaardigheid. Het doel is niet een delict vrije samenleving, maar het stellen en demonstreren van normen.

Reflectie door Suzanne Huijting

- **Responsieve Benadering:** Huijting pleit voor een meer responsieve benadering van de politie naar de samenleving. Ze verzet zich tegen de term '1000-dingen doekje' en benadrukt de vangnetfunctie van de politie.
- **Alternatieve Afdoeningen:** Ze gelooft niet dat alle problemen met strafrecht opgelost kunnen worden en pleit voor alternatieve manieren van afdoening, waarbij goed geluisterd wordt naar wat de burger echt wil.

Reflectie door Diederik Greive

- **Troost en Rechtvaardigheid:** Greive vindt het woord 'troost' onvoldoende en benadrukt het belang van elke strafzaak tot een goed einde brengen. Hij haalt Hannah Arendt aan om te onderstrepen dat openbaar oordelen essentieel is voor gedeelde normen.
- **Visie op Strafrecht:** Hij merkt op dat er nu een College is met een duidelijke visie op straffen en een no-nonsense aanpak.

Discussie en Vragen uit de Zaal

- **Wijsheid in Strafrecht:** Er werd gediscussieerd over de rol van wijsheid in strafrechtelijke beslissingen, met verwijzing naar een recente uitspraak in België.
- **Kerntaken van de Politie:** Er werd gevraagd of de politie haar kerntaken goed vervult, met een casus waarin de politie geen aangifte wilde opnemen.
- **Openbaarheid van Strafbeschikkingen:** Er werd gediscussieerd over de behoefte aan openbaarheid van strafbeschikkingen en de praktische uitdagingen daarvan.
- **Strafrecht en Mensenrechten:** Otte benadrukt dat strafrecht gebrekkig is, maar noodzakelijk omdat de samenleving niet zonder kan.

Conclusie

Het artikel op onze website concludeert dat strafrecht een noodzakelijk maar gebrekkig systeem is. Het biedt troost door te proberen recht te doen en normen te stellen, maar kan nooit volledig aan de verwachtingen van de samenleving voldoen. Er is een oproep om meer te investeren in het maatschappelijk middenveld en alternatieve afdoeningen te zoeken, in plaats van te vertrouwen op strafrecht als enige oplossing.

DE WOLF

is terug van weg geweest: zegen of gevaar?
Een terugblik.

Lezing door **Klaus Wendt**, 30 maart 2025

Jan en Melanie Willekens-Taal verwelkomden een grote groep HV-leden en andere belangstellenden hartelijk in hun boerderij in Gees. De lezing was georganiseerd in het kader van de **Lenteviering van HV-Drenthe** en vanuit het **Ecohumanisme** waarbij de verbinding van de mens met de natuur centraal staat.

Hoe kijken we als humanisten naar deze verbinding als het om de wolf gaat? De wolf vertoeft immers al een tijdje in ons land en houdt de gemoederen in Drenthe e.o. nogal bezig.

De wolf

Om in de stemming te komen startte de lezing met een prachtig Zweeds lied over de wolf. Luister er maar eens naar:

<https://www.youtube.com/watch?v=WE5W-fXMwWc!>

Vervolgens kwam **Klaus Wendt** aan het woord: als gepensioneerd traumachirurg runt hij nu samen met een broer een familieboerderij. Hij is ook jager. De afgelopen jaren heeft Wendt zich in de wolf verdiept omdat de wolf tot verhitte discussies leidt. Het is een complexe discussie door de verschillende belangen en de polarisatie in de discussie neemt toe.

Wendt schetste voor de aanwezigen een genuanceerd beeld over de wolf en onderbouwde dat goed met argumenten vanuit verschillende perspectieven. Daarnaast gaf hij ook feitelijke informatie over de 'canis lupus lupus' zoals schofthoogte, pootafdruk (en het verschil daarvan met de pootafdrukken van een hond). En allerlei wetenswaardigheden zoals: een volwassen wolf heeft dagelijks 3-4 kg vlees nodig (zowel levend prooi als aas). Of: wolven leven in roedels met een sterke sociale binding en structuur; een roedel leeft in een gebied van 200 km². Als er te veel wolven voor het aantal km² zijn, dan vechten ze elkaar de tent uit. En: wolven leren de volgende generatie allerlei 'tips & trics': als een volwassen wolf over een hoog hek springt, dan leren de jongen dat ook. Als ze schapen pakken als voedsel, dan doen de jongen dat ook. Wist u dat de vluchtreflex van wolven afneemt als ze zich veilig voelen? Daarom zie je op filmpjes wel dat ze vrij rustig door woonwijken heen lopen.

De wolf als cultuurvolger

Van oudsher zijn wolven cultuurvolgers geweest en hebben ze in de buurt van mensen geleefd. Sinds de middeleeuwen is de wolf intensief bejaagd omdat wolven huisdieren als prooi hadden en omdat hondsdolheid welig tierde. (Waarschijnlijk werden daardoor ook vooral kinderen slachtoffer van hondsdolle wolven). In de periode 1950 – 2000 zijn er in Europa (inclusief heel Rusland) en Amerika slechts 17 mensen gedood. Toch is er in de loop van de tijd een ambivalent beeld van de wolf ontstaan: gaat het om een ongevaarlijk dier of om de grote boze wolf?

Stand van zaken in Nederland

Nu zijn in Nederland rond de 104 – 124 wolven, verdeeld over 11 roedels en 2 solitaire wolven. Via de Raad van Europa (Conventie van Bern 1979), de Europese Unie (Habitat Richtlijn 1992) is er regelgeving in Nederland gekomen en heeft de wolf een **beschermde status** gekregen.

In het **Interprovinciaal wolvenplan** is het beleid concreet uitgewerkt. Een van de onderdelen daarvan is nauwgezet beschreven voorbeelden om te kunnen duiden of het om een *probleemwolf* gaat of om een *probleemsituatie*. Als het echt om een probleemwolf gaat, kan de provincie een ontheffing verlenen en bij acuut gevaar mag de burgermeester ingrijpen.

Bescherming van de veestapel tegen de wolf is voor velen van belang. Er zijn verschillende mogelijkheden voor, zoals vee 's nachts naar binnenhalen, speciale geëlektrificeerde hekken, touwen met vlaggen, beschermende berghonden, ezels, sensorhalsbanden, geuren, licht, lawaai etc. Volgens Wendt zijn de grote berghonden de beste bescherming, maar pas op: die zijn wel gevaarlijk voor mensen als je te dicht bij hen of de kudde komt.

Als je een wolf tegenkomt, wat dan?

Geadviseerd wordt om geen snelle bewegingen te maken. Rustig weglopen is het devies.

Zie voor tips: <https://www.bij12.nl/onderwerp/wolf/wolf-en-mens/>.

De terugkeer van de wolf is een feit

De discussie over de wolf kent veel belangen. Uiteindelijk is het een politieke beslissing. De politiek is echter erg verdeeld en dat leidt tot besluiteloosheid. Volgens Wendt moet er eerst iets ergs gebeuren voordat

de politiek ingrijpt.

Wendt gaf aan dat de beste optie voor Nederland is om eerst te bepalen hoeveel wolven we in Nederland kunnen en willen hebben. En als dat vastgesteld is, kunnen we echte probleemwolven bejagen als ze te dichtbij komen en bijvoorbeeld, zoals de beren in Italië, prullenbakken gaan plunderen of hardlopers aanvallen.

Wat betekent dit hele verhaal voor humanisten?

Uiteindelijk gaat het om de vraag: hoe sta je als mens in het leven? Hoe sta je in de maatschappij en hoe wil je omgaan met je omgeving? Daarbij zijn veel vragen stellen, zoals:

Hoe belangrijk vinden wij de veehouderij en instandhouding van de Heidegebieden?

Moeten overal in Nederland wolven beschermd worden?

Hoe ziet verstandig beheer er uit?

De wolf vroeg aan het meisje:

“Ben je niet bang?”

Diep in de gele ogen kijkend antwoordde het meisje:

“Ik ben bang voor mijn eigen soort dan ik ooit voor de jouwe zal zijn”.

Misschien kunnen we als humanisten lering trekken uit het verhaal van Wendt.

Laten we een beetje genuanceerd bijdragen aan het debat over wolven om polarisatie te voorkomen.

—

Met z'n allen moeten we immers goed voor de aarde en alles wat er leeft zorgen.

Toneelvoorstelling De Bezoeker een verslag van Margreet Riemersma *'t Hoalerhoes Hooghalen, 11 mei 2025*

Twee uur lang geboeid en ademloos luisteren naar “De Bezoeker”. Dat gebeurde in de voorstelling waarin Jan Roelofs (Freud), Ton Koster (de bezoeker), Crista Verkaik (Anna, de dochter van Freud) en Koos Wielaert (Gestapo) op sublieme wijze de hoofdrollen vertolkten.

Het is een voorstelling die aansluit op een actueel thema van het HV: polarisatie en verbinding. Oordelen over andere mensen vliegen ons om de oren en het wij-zij denken lijkt alsmaar toe nemen. Maar is het wel waar dat we steeds meer tegenover elkaar komen te staan? En hoe kan je hier zelf mee omgaan? In dit toneelstuk gaat het om twee mannen die tegenover elkaar staan maar die beiden lijden. Kan Freud (een overtuigd atheïst) bekeerd worden? Is de bezoeker een bedrieger? Of wordt er geluisterd naar elkaars mening?

De voorstelling laat zien dat je – ondanks de tegenstellingen – met elkaar in gesprek kunt blijven en dat op sommige vragen gewoon geen antwoord mogelijk is.

Sigmund Freud krijgt in 1938 in Wenen onverwachts bezoek van een onbekende die zich voordoeft als God. Hij verschijnt plotseling nadat een Gestapo-commandant net het toneel heeft verlaten. Freud zit in een dip omdat de Gestapo net zijn dochter Anna heeft opgepakt. Ze ageerde teveel tegen de nazi's. De nazi's staan de familie Freud uiteindelijk wel toe dat ze Oostenrijk verlaten en hun familie naar Londen achterna reizen, op voorwaarde dat Freud een document ondertekent dat de nazi's geen kwaad in de zin hebben en hem goed behandeld hebben. Freud, zelf van Joodse afkomst, twijfelt of hij dat moet doen.

En dan stapt een onbekende bezoeker door het raam naar binnen. Wie is deze bezoeker? Is hij een patiënt die behandeld moet worden? Is hij misschien Walter Oberseid, iemand die uit een psychiatrische instelling is gevlucht en die door de nazi's gezocht wordt? Of is hij God? Is hij Freuds alter ego? De bezoeker kan namelijk voorspellen en hij kent Freuds jeugdromen. Ook weet hij dat Freud bezig is met een boek "Mozes en het monotheïsme". Wil de bezoeker Freud soms bekeren?

Freud wil de bezoeker eigenlijk helemaal niet behandelen en de bezoeker wil niet behandeld worden, maar de beide mannen voeren vervolgens een boeiende discussie over levensvragen, over het geloof, over de politiek en de wereld waarin zij leven.

Het is moeilijk om de dialogen van de voorstelling samen te vatten want er worden continue dingen gezegd waar je langer over na kunt denken, zoals: De bezoeker zegt: "Denkt u dat het leuk is om God te zijn? Begrijp je wat dat betekent, God te zijn? Het is de enige gevangenis, waaruit je niet kan ontsnappen". Met de hand op het hart van Freud zegt de bezoeker: "Ik zat daar. Ik ben altijd daar geweest, verborgen. En jij hebt mij nooit gevonden; en jij hebt me nooit verloren. Ik was er altijd".

Freud antwoordt: "Walter Oberseit, u bent een bedrieger, maar u wordt overtroffen door God; die bedriegt beter". En: "Ik kan u niet genezen. Moet ik één mens genezen terwijl de hele wereld krankzinnig is geworden"?

Freud geeft toe dat hij soms zachtjes God prevelt omdat hij misschien kracht kan geven in het lijden. Hij zegt: "Het beest in mij wil geloven; niet de geest". En: "Geloof wordt gevoed door geloven; niet door bewijzen".

De bezoeker: "De mens wil meester zijn over de natuur, de materie, de politiek, het leven, het lichaam en over de moraal. Maar nu telt alleen: geld is God en dat is het enige wat overblijft".

De voorstelling eindigt met de woorden: "Het is de liefde; het is de muziek van Mozart om je in de mens te doen geloven. Alleen jijzelf had je kunnen bekeren. Van nu af aan weet je dat het leven een mysterie is".

Eric Emmanuel Schmitt schreef dit toneelstuk in jaren '80 van de vorige eeuw, maar de thematiek is nog steeds uitermate actueel. Welke conclusie kan er nu precies uit de voorstelling worden getrokken? Dat is uiteindelijk aan de kijker. De meerlagigheid van de voorstelling nodigt uit tot nadenken en tot het nog eens doorlezen van de tekst. Of, zoals een HV-lid na afloop zei: "Proost op de verwarring".

<https://drenthe.humanistischverbond.nl/wp-content/uploads/sites/15/2025/05/verslag-toneelvoorstelling-De-Bezoeker.pdf>

Theaterwerkplaats: "Het Hek"

Nazomer-Treffen HV-Drenthe 14 september in Gees

Uitnodiging

voor leden en niet-leden bij

Big Art & Garden

(voorheen Beeldentuin)

Schaapveensweg 16 7863

TE Gees

www.bigartgarden.nl

Start 10.30 uur met koffie/thee en gebak

11.00.- 11.15 uur Inleidend verhaal door iemand van Big Art & Garden over de tuin voor de hele groep

11.15 – 12.15 uur vrij rondlopen door de tuin

12.15 – 12.30 uur centraal voor wie wil: vraag en antwoord/reactie met iemand van Big Art & Garden

12.30 uur lunch

13.30 – 13.45 uur Inleidend verhaal door iemand van Big Art & Garden over de binnen expositie voor de hele groep

13.45 - 14.45 uur vrij rondgaan langs de expositie binnen

14.45 - 15.00 uur centraal vragen en antwoorden/reactie met iemand van Big Art & Garden over de kunstexpositie

15.00 uur koffie/thee/sap/bier/wijn + iets hartigs chips/nootjes

15.30 uur Officieel einde

lets over de tuin van de website:

"Er zijn dan ook duurzame technieken toegepast bij het ontwerp en de inrichting van de tuin. Denk hierbij aan het gebruik van regenwater voor de bewatering, het behoud van natuurlijke grondsoorten en het creëren van ecologische niches voor inheemse dieren en planten."

Opgave noodzakelijk uiterlijk 6 september en eventuele dieetwensen m.b.t gebak bij de koffie en de lunch naar de activiteitencommissie:

Wim Roeleveld - roeleveld.wim@gmail.com 06-51322851 0599-234497

Betaling € 10.00- voor 7 september overmaken naar de penningmeester op NL07TRIO0198432909 t.n.v. HV-Drenthe i.v.m. HV-Treffen 14-9-2024

ACTIVITEITENCOMMISSIE

HV-Café HV Drenthe

Werkwijze

Start is met koffie/thee. Een gespreksleider probeert het groepsgesprek te begeleiden. Een thema kan in de openingsronde ingebracht worden. Soms is dit van persoonlijk aard: Wat houdt me bezig, hoe verhouden we ons tot elkaar, persoonlijk verhaal e.a. Het kan ook een maatschappelijk/ filosofisch/ politiek onderwerp zijn, misschien mede door een krantenartikel. Eventueel/ soms wordt informatie tevoren rondgestuurd via de mail. Heb je zin om deel te nemen aan de levendige gesprekken tijdens het HV-café? Wees welkom!

Elke tweede woensdag van de maand

Van 10.30 uur tot 12.00 uur op 9 juli, 13 augustus, 10 september 2025
Na afloop kan er gezamenlijk geluncht worden in het eetcafé van de Beeworkz-Hippe Kringloop op de begane grond
Locatie: Humanitas - in het Werkwereld-Verzamelgebouw- eerste verdieping, Brunelstraat 77 in Assen [GoogleMaps](#)

HV-Wandelingen

Elke derde zondag van de maand, een enkele keer 1 week eerder of later. De wandelingen zijn toegankelijk voor leden en niet-leden. Deelname aan de wandeling is gratis. Consumpties na afloop zijn voor eigen rekening. Aanmelden is niet nodig. Bij twijfel vanwege weersomstandigheden, kunt u zekerheidshalve voor vertrek mailen (voor 10.00 uur) of bellen met degene die de wandeling organiseert. Wilt u ook een keer de wandeling organiseren? Graag een reactie naar de activiteitencommissie.

Zondag 20 juli 2025

Aanvang 10.30
uur Afstand 7

km **Regio
Hoogeveen**

Verzamelpunt:
Oprit/parkeerpla
ats van
Botanische tuin
"De Luie
Tuinman"
Gijsselterweg

29, 7963PG Gijsselte – Botanische Tuin [GoogleMaps](#)

Bijzonderheid: afwisselende wandeling in boswachterij Ruinen;
via de Pesserkoelen een rondje Gijsselterkoelen.

Nazit bij het startadres: De luie tuinman, terras of eventueel overdekt.

Organisatie: Elza Craanen 06-81204484 craanen.e@gmail.com

Zondag 24 augustus 2025

Aanvang 10.30 Afstand 6 km

Drie-Meertjes-Wandeling in de **Emmerdennen**, m.n. Zandmeertje, Appeltje,
Haantje-Bakmeer

Verzamelen: voor Koffie (mét) bij Paul & Grietje Aakster

Laan van de Bork 330 7823RH Emmen [GoogleMaps](#)

tel. 0591-626795 06-20042304

Deze keer svp wel opgave vooraf i.v.m. koffie/thee en vermelden wat je wilt
drinken om 10.30 uur

11.00 uur = Begin v/d wandeling: het bos tegenover ons huis is ook het

eindpunt. Nazit plm. 12.45-13.00 uur café "de Zwetser",

Marktplein 1 Emmen. tel. 0591-653337 06-20042304

Daar in de buurt parkeren:

Parkeergarage Westerstraat nr. 250 - 3 min. Lopen; [Googlemaps](#)

Organisatie-Opgave bij Grietje door te bellen of mailen:

grietjeaakster@hetnet.nl

Zondag 21 september 2025

Aanvang 10.30 uur Afstand 6 à 7 km

Kanunniken pad - Tussen Ruiten en Molen A - bij klooster **Ter Apel**.

Het klooster is op eigen gelegenheid na de lunch eventueel te bezoeken.

Startpunt: Boslaan 3-5 9561 LH Ter Apel [GoogleMaps](#)

Nazit in het Boschhuis bij startpunt.

Organisatie- Opgave bij: Lisette van der Linden– l.vanderlinden@online.nl
06-29457149

Eten met gespreksstof -

Twee à drie keer per jaar

Twee mogelijkheden:

- 1) Gastvrouw/heer kookt alles en vraagt bijdrage van €10-12,50 p.p. inclusief drinken
- 2) Eten ván en eten mét elkaar: de gastheer/gastvrouw zorgt voor de ruimte en voor koffie, thee, water, sap en wat hij/zij nog meer gepast vindt. De bezoekers nemen iets mee wat ze gemaakt of gekocht hebben én waar een iedereen van mee mag eten.

Vrijdag 29 augustus 2025

Gastvrouw: Anneke Aangeenbrug en kookt voor de hele groep = optie 1)

Kosten 10,--p.p. Tijd 17.30 - 20.30 uur

Locatie: Bosstraat 7 Assen [GoogleMaps](#)

Aanmelden: Anneke Aangeenbrug 06-54277561

annekeaangeenbrug@gmail.com

De activiteitencommissie:

Lenny Pikard 06-54977472 lennypikard@gmail.com

Paula Bosch 06-17172076 paulabosch04@gmail.com

Wim Roeleveld 06-51322851 0599-234497 roeleveld.wim@gmail.com

Leesclub HV in Hoogeveen

Ruim 30 jaar is er van het Humanistisch Verbond een leesclub in Hoogeveen. Elke deelnemer brengt een boek in en bespreekt deze ook. We komen 1 keer per maand bij elkaar. In juli is er een gezamenlijke lunch en tijd voor een kort stukje of gedicht. In augustus bespreken we geen boek. Dus er komen 10 boeken per jaar aan de orde. De bibliotheek zorgt voor de opgegeven boeken. Om de beurt zorgt een deelnemer voor iets bij de thee en fris.

Omdat we al lang bij elkaar komen, is er ook gelegenheid om even over het wel en wee van de deelnemers te praten. Sinds enige tijd is er plaats voor een paar nieuwe deelnemers. Waren het in het verleden 8 personen, door omstandigheden bestaat de groep nu nog uit 4 vrouwen.

Als er nieuwe mensen bij de leesclub komen, kunnen we ook overleggen of het bij 10 boeken per maand blijft of dat we bijv. om de 6 weken een boek gaan behandelen. Heeft u interesse, neem dan contact op met Afke de Vries-Miedema. Telefoon 0640246229

In het seizoen '24/'25 werden er weer onderwerpen ingebracht die een discussie zeker waard waren.

Hoogeveen e.o.
Gespreksgroep

Thema's die daarin terug kwamen gingen o.a. over: 'Hoe verhoud ik mij tot het complexe wereldgebeuren' en 'Hoe angst door fakenieuws en complot denken polariserend kunnen werken.

N.a.v. een prikkelend krantenartikel hadden we het m.n. over het belang van het lid zijn van een politieke partij (slechts 3% is dat terwijl de partijen samen toch bepalen welke kant ons land op gaat!)

We mochten de afgelopen tijd twee nieuwe leden begroeten waardoor we, wanneer iedereen present is, met zo'n tien mensen "om tafel" kunnen zitten.

Data voor het nieuwe seizoen zijn: zondag 5 okt. en 16 nov.'25.

In 2026 worden dat 4 jan., 15 feb., 22 maart en 3 mei.

De gespreksgroep komt bijeen van 10.30 tot 12.00 uur in het Jannes van der Sleedehuis, Valkenlaan 5 te Hoogeveen.

Voor informatie of belangstelling kan er contact worden gezocht met Elza Craanen, tel.0681204484/0528785032

HUMANISTISCH CAFÉ GRONINGEN

Met het Humanistisch Café bieden we een open sfeer voor mensen die diepgang zoeken in gesprekken. In de wetenschap dat we de waarheid niet in pacht hebben proberen we zonder (voor)oordeel de dialoog aan te gaan over uiteenlopende thema's. Er is ook ruimte voor informele uitwisseling met daarbij drankjes en wat lekkers. Het Humanistisch Café is niet gebonden aan leeftijd. Iedereen die openstaat voor andermans meningen is welkom.

Het afgelopen kwartaal hebben we twee bijeenkomsten georganiseerd. Tijdens een filmavond bekeken tien cafégangers de documentaire *Tegenwind – Het Verdriet van de Veenkoloniën*. Een boeiend relaas over dilemma's rond de energietransitie, over gebrek aan inspraak en verzet tegen de overheid. Willem de Haan deed research voor de film en was aanwezig om uit eerste hand meer over de achtergrond te vertellen tijdens een hierdoor extra interessant maar ook gemoedelijk nagesprek. De tweede bijeenkomst was een herhaling van de workshop over verbindende (of geweldloze) communicatie door Christian Zandt. Deze keer in een wat kleiner gezelschap maar wellicht met nog meer diepgang.

VOLGENDE BIJeenKOMST

Vrijdag 13 juni | 'ZIN' IN MUZIEK

Veel mensen ervaren een zingevende kracht in muziek. Muziek kan troosten, verbinden, ontspannen of opwekken. Het kan je even afleiden of juist je emoties beter laten doorvoelen. We vinden het daarom interessant om samen te bespreken waarom bepaalde liedjes betekenisvol voor ons zijn.

Het concept van deze bijeenkomst is afgeleid van het tv-programma *Wintertijd*. De bedoeling is dat iedereen een liedje laat luisteren en iets erover vertelt. Het liefst een liedje dat betekenis voor je heeft. Een liedje dat je raakt, troost biedt, herinneringen oproept of gewoon heel mooi is. Wil je

zelf het nummer spelen? Dat moedigen we natuurlijk alleen maar aan! Er zal een gitaar zijn, of neem gerust je eigen instrument mee!

- Vrijdag 13 juni, 20:00 – ca. 22:00 uur (inloop vanaf 19.45 uur)
- Humanistisch Centrum
- Deelname is gratis
- Aanmelden is fijn voor onze inventarisatie

En verder niet?

Bij het verschijnen van deze Schakel hebben we als het goed is weer frisse ideeën opgedaan tijdens ons 'brainstormweekend' op Schiermonnikoog. In de volgende Schakel meer over de resultaten daarvan.

CONTACT

info@humanistischcafegroningen.nl

ZINDAG DROMEN

Sunday Assembly

GRONINGEN

Op zondag 20 april kwamen we weer samen voor een nieuwe editie van Zindag. Deze keer met een relatief klein, maar gezellig en betrokken groepje van zo'n 15 mensen. Misschien dat het paasweekend daar iets mee te maken had, maar het zorgde ook voor een intieme en ontspannen sfeer waarin iedereen makkelijk met elkaar in gesprek kon.

Zoals gebruikelijk begonnen we de Zindag met een beeldpresentatie: een afwisseling van inspirerende, grappige en soms ook wat mysterieuze beelden en citaten over dromen. Tussendoor waren delen van clip van de gekozen muziek te zien van Supertramp – het nummer 'Dreamer', dat goed aansloot bij het thema.

Daarna volgde het filosofisch speeddaten. In groepjes van drie gingen we in gesprek over onze dromen. Sommige gesprekken gingen over slaapdromen – van bizarre droomverhalen tot de vraag of dromen betekenis hebben – terwijl anderen hun toekomstdromen deelden en hoe deze zijn veranderd in de loop van de jaren. Vervolgens deelden we onze inzichten plenair. Er werd soms even stilgestaan bij iets persoonlijks, en herkenning gevoeld.

De muziek werd weer ingevuld door Welmer en Ivo. Ze brachten na de speeddates een verrassende mashup van 'Boulevard of Broken Dreams' van Green Day en 'Wonderwall' van Oasis. Hierna nam Marijke het woord voor een 'filosofisch droompraatje'. Ze vertelde over hoe verschillende filosofen door de jaren heen tegen dromen aankeken. Heel boeiend, en het leverde weer stof tot nadenken op. We bekeken ook een kort fragment van Desmond Tutu over dromen, dat iemand had ingestuurd. Zijn woorden over hoop en menselijkheid raakten zichtbaar een snaar bij een aantal aanwezigen.

Een hoogtepunt was het gezamenlijk kijken naar een groot deel van Martin Luther King's beroemde 'I Have a Dream'-speech.

Indrukwekkend. Tegelijkertijd voelden sommige mensen ook een zekere zwaarte – het besef dat we, ruim 60 jaar later, nog steeds tegen veel van dezelfde problemen aanlopen. Dat leidde tot een open gesprek over waar we staan als samenleving.

We sloten muzikaal af met 'Hold On Tight' (to your dreams) van ELO – een fijne, opbeurende noot om mee te eindigen, die ook heel aardig meegezongen werd. En natuurlijk: geen Zindag zonder taart. Zoals altijd was er ruimte om informeel na te praten over het thema of andere dingen en gewoon even gezellig samen te zijn.

Verslag door Ivo, met vriendelijke assistentie van ChatGTP (of andersom).

VOLGENDE ZINDAGEN

Ook in oktober en november staan er weer Zindagen op het programma, in principe op de laatste zondag van de maand. Meer informatie volgt in de nieuwsbrief en op <https://zindago050.nl>

Aanvang: 11:00 uur. Inloop vanaf 10:30 uur. .Aanmelden is niet nodig.

WAT IS ZINDAG?

Zindag is een zondagsbijeenkomst waarin we samen komen om het leven en ons menszijn te vieren, te erkennen dat niemand foutloos is en om elkaar te inspireren een beter mens te zijn. Iedere Zindag staat een thema centraal dat we op verschillende manieren belichten, bespreken en beleven; met voordrachten, muziek, beeldmateriaal en ruimte voor gesprek.

De Zindag is tevens de Groningse Sunday Assembly en vindt plaats op iedere laatste zondag van de maand.

De bijeenkomsten staan open voor iedereen, dus wees welkom en sluit aan! We sluiten af met koffie/thee en taart. Voel je vrij om ook iets lekkers mee te nemen!

CONTACT Je kunt ons mailen via info@zindago050.nl

Zondag 6 juli Evertsbos bij Anloo.

We starten vanaf de parkeerplaats Boswachterij Anloo aan de Anderenseweg.

Vanaf het centrum van Anloo begint achter hotel/restaurant De Koningsherberg de Anderenseweg richting Anderen, na ca 1 km bevindt de parkeerplaats rechts van de weg.

Na afloop koffie drinken bij hotel/restaurant De Koningsherberg.

Zondag 3 augustus in de buurt van Lieveren.

We parkeren bij de Oostervoortsche Diep, gelegen aan het einde van de weg Zuidesch/begin Lieverseweg tussen Lieveren en Langelo. De parkeerplaats ligt ongeveer 1 km van Café Hart van Lieveren.

Na afloop koffie drinken bij Café Hart van Lieveren.

Zondag 7 september Natuurgebied Westerbroek.

We starten bij hotel Van der Valk aan het Winschoterdiep in Westerbroek.

Na afloop koffie drinken bij hotel Van der Valk.

Alle wandelingen starten om 10.30 en zijn tussen de 3 en 5 km.

Deelname aan de wandelingen zijn gratis en toegankelijk voor leden en niet-leden. Consumpties zijn voor eigen rekening.

Inlichtingen: Marijke en Pieter Hofman

Tel: 0592 - 343595 Mobiel: 06 1900 3043 Email: hofbak@ziggo.nl

Ontmoeting met het Apostolisch Genootschap in Groningen.

Op 17 mei vond er een ontmoeting plaats van leden van het Humanistisch Verbond (HV) en van het [Apostolisch Genootschap](#) (AG) in Groningen. Primaire doelstelling was om elkaar wat beter te leren kennen.

In een tweetal inleidingen werd e.e.a. verteld over de beide organisaties. Wat het HV is en beoogt hoef ik in deze periodiek vast niet uit te leggen, maar het AG zal voor menige lezer onbekend zijn. Daarom iets meer daarover.

In 1951 heeft het zich afgesplitst van de wereldwijde, orthodox-christelijke stroming, die in het religieus landschap met apostolisch wordt aangeduid. De orthodoxe opvattingen en het klassieke godsbegrip werden daarmee losgelaten. Men noemt zichzelf tegenwoordig [religieus-humanistisch](#), waarbij de term *religieus* een heel andere betekenis heeft dan *godsdienstig*.

Het woord '*apostolisch*' heeft dus een historische reden, maar scheidt verwarring. Het AG is beslist niet orthodox, het is een seculiere, humanistische organisatie, die qua doelstelling nagenoeg overeenkomt met het HV. Op diverse fronten wordt er ook samengewerkt, bijvoorbeeld in het [Centrum voor Religieus-Humanisme](#) in Baarn en in het [Netwerk Humanisme](#).

Een kleine 20 leden van beide groeperingen reflecteerde in kleine, gemengde groepjes op de fenomenen *Humanisme*, *Religie*, *Rituelen*, *Waarden* en *Gemeenschap*.

Natuurlijk waren er verschillen, maar die bleken er ook te zijn tussen humanisten en humanisten, en tussen apostolischen en apostolischen. Net mensen dus...

De overeenkomsten waren veel groter. Het versterkte over en weer het gevoel dat we met dezelfde dingen bezig zijn. Als mensen die hun leven zin willen geven, zonder helemaal precies te weten hoe dat moet. Mensen die verantwoordelijkheid willen dragen voor een mooiere wereld. En beseffen dat zaken als polarisatie, uitsluiten en haatzaaijrij tegengas moeten krijgen. In het groot en in het klein.

We hopen en verwachten dat het een vervolg gaat krijgen.

WANDELEN IN *Fryslân*

Filosofische wandelingen in Heerenveen en Drachten

Heb je zin in een goed gesprek? Zoek je meer verdieping of heb je vragen die te maken hebben met zingeving, spiritualiteit of filosofie? Kom dan met ons mee wandelen! Tijdens de filosofische wandelingen komt iedere keer een ander onderwerp aan bod. Door hierover met anderen te praten, krijg je meer inzicht in deze thema's én in jezelf.

Je hoeft geen kennis te hebben over filosofie om mee te wandelen. Iedereen is welkom! De wandelingen worden begeleid door medewerkers van het Humanistisch Verbond en de Protestantse Gemeente Heerenveen.

We starten de wandeling om 10:15 uur in de **Bibliotheek in Heerenveen**.
Voor Drachten: de Bieb op het Raadhuisplein.

Hier eindigen we ook, met een kopje koffie of thee. Deelname is gratis, opgeven mag, maar is niet nodig.

Wil je graag van te voren een herinnering krijgen voor de wandelingen?

Stuur dan een mailtje aan: **secretariaat@hvfryslan.nl**

Data 10.30-12.00

Heerenveen

zaterdag 31 mei

woensdag 11 juni

Drachten

zaterdag 7 juni

Conflict als keuze ^{jaargang} 33

AANBIEDING

De drie boekjes van serie 33 'Conflict als keuze' van Filosofie voor een Breed Publiek zijn uit. Deze serie is spijtig genoeg uiterst actueel. Er is een zomerse aanbieding: drie boekjes voor € 12,- inclusief verzendkosten.

Zie voor verdere informatie:

<https://fryslan.humanistischverbond.nl/boekjes-fvbp/>

De nieuwe reeks staat nog in de steigers. Maar de data kunt u al noteren!

TUSSEN ONVERSCHILLIGHEID EN FANATISME

34

12 oktober 2025

9 november 2025

14 december 2025

11 januari 2026

8 februari 2026

8 maart 2025

De filosofielecturen op de zondagmiddag vindt u in debatcentrum De Bres. Ron Muijzer organiseert deze bijeenkomsten voor het Humanistische Verbond Fryslân. Houdt voor het laatste nieuws en het programma de e-nieuwsbrieven in de gaten of de website.

Informatie: www.humanistischverbond.nl www.theaterdebres.nl

Vragen: secretariaat@hvfryslan.nl app of sms naar: 06-33781823

DEMONSTREREN

Waar is de wijsheid en dialoog binnen en vanuit HV? De website lijkt meer als waarheidverkundiger gebruikt te worden: *'Nou dit en ja nu dat hier, hier zijn we echt tegen. En hier mag je je gevoel volgen en richting geven door hier echt voor of tegen in actie te komen.'* Waar is reflectering? Waar is de dialoog? Waar is nuancering? Waar is afweging? Waar is historische toelichting?

Demonstreren is een mooi democratisch middel. Zeker doen! Ik hoop, dat burgers altijd verschillende manieren vinden om mee te doen in het samen leven en de democratische samenleving. En ik gun dat ze altijd iemand vinden die met ze mee gaat demonstreren.

De oproep van HV: **'Kom demonstreren in Den Haag op 18 mei 2025'** luidt onder andere

"We staan op voor mensenrechten, voor het internationaal recht en voor het menselijke leven zelf."

Deze oproep, nu van HV past volgens mij meer bij Amnesty International. Dat is voor mij verwarrend. Al snap ik wel dat alle humane organisaties zich verenigen in deze kwesties: vrede, recht en elkaar. ('Voor vrede. Voor recht. Voor elkaar.') Voor mij persoonlijk stoort het woord 'recht'. Want recht is nu juist datgene wat wordt betwist in deze tijd van polarisatie. Extreemrechts Israël vindt dat zij het recht hebben om te doen wat zij doen. Extreemrechts Hamas vindt dat zij recht hebben op wat zij doen en hebben gedaan. Maar ook binnen Nederland: extreemrechts PVV vindt dat zij recht hebben de uitspraak van een rechter te ondermijnen door deze af te doen als 'dat is ook maar een mening.' Terwijl extreem laffe ambtenaren en Kamerleden vinden dat zij recht hebben om geen langetermijnbeleid te bewaken en te verdedigen.

Dit schrijvend realiseer ik mij dat we als HV wel 'het recht' als poot van de democratie moeten verdedigen en beschermen! Ik herken me ook nu weer níet in de woordkeuzes op de website van HV. Als humanist wil ik op komen voor het recht van álle (!) levende wezens, niet alleen voor

mensenrechten. En voor het recht op menselijkheid, waardigheid en wederkerigheid. Dit overstijgt voor mij de oproep van de HV- website nu, waar staat: *“We staan op voor mensenrechten, voor het internationaal recht en voor het menselijke leven zelf.”* De eerste twee lijken gekopieerd van Amnesty International en passen ook binnen Amnesty International. Ik vind in de tekst van HV nauwelijks de kernwaarde van HV verwoordt: wat het recht overstijgt en wat aan de basis ligt van recht is: wederkerigheid, medemenselijkheid, voor elkaar.

S. Pentenga

VACATURES IN FRYSLÂN

Onze voorzitter Jan Wijbenga en onze penningmeester Bart van 't Veer nemen in april 2026 na twee termijnen afscheid.

Wij zoeken twee enthousiaste opvolgers.

Nadere informatie bij:

<https://fryslan.humanistischverbond.nl/vacatures-binnen-hv-fryslan>

Leden bezoeken leden HV Fryslân

of gaan samen iets doen

De laatste tijd krijgen we reacties op 'Leden bezoeken leden' met de vraag om samen met een ander iets te willen gaan *doen*. Niet alleen een goed gesprek, maar ook eens in de zoveel tijd een gezamenlijke activiteit ondernemen. Zo bezoeken twee leden uit de zuidoosthoek nu regelmatig samen musea. En zo trekken anderen de frisse lucht in voor een wandeling. Zo ontstaat er een vertrouwde setting met één op één samenzijn met een samen afgesproken frequentie en invulling van de te besteden tijd.

Als ik mij aanmeld: Wie krijg ik dan op bezoek of met wie ga ik samen wat doen? En past dat wel goed? Wij vragen daarom vooraf naar de interesses en er volgt een eerste kennismakingsgesprek als proef. Dus schroom niet en laat van je horen!

Contact te leggen voor iemand met verzoek of aanbod te ontmoeten, wonend in:

Postcode gebied 8441-9091 Jac.Konig@kpnmail.nl of 0653172732

Postcode gebieden 8391 - 8434 en 9109 – 9296 sakevanderkloet@gmail.com
of 0650634629

Aanvang 19.30 uur, inloop vanaf 19.15,
entree €10,= Reserveren en betalen via de website
www.filosofie.FRL

Reserveren via de e-mail kan niet meer, maar 'gewoon' naar Tresoar komen en aan de kas contant betalen of via de QR codes kan wel.

Dirk De Schutter 25 september 2025

Martin Heidegger en zijn kritische inzichten over techniek en menszijn.

In een tijd waarin we onlosmakelijk verbonden zijn geraakt met onze technologische verworvenheden en de impact van social media en AI steeds grotere vormen aanneemt neemt de Belgische filosoof Dirk de Schutter ons mee terug naar Martin Heidegger.

Deze Duitse filosoof (1889-1976) kennen we vanwege zijn omvangrijke, complexe en mystieke boek *Sein und Zeit* (1927) over de menselijke existentie. In de afzondering van het Zwarte Woud, wellicht met de ervoor benodigde afstand, ontwikkelde Heidegger zijn inzichten over technologie. Hij bracht ze samen in zijn essay *Die Frage nach der Technik* (1954). Heidegger stelt de lezer c.q. de samenleving de prangende vraag: hoe verhoud jij je tot de techniek van jouw tijd? In zijn zoektocht naar een andere omgang met techniek wijst hij deze niet af maar pleit hij voor de bewuste omgang en de kritische reflectie, mogelijk met behulp van andere denkwijzen zoals gebruikt in bijv. kunst en literatuur.

Dirk de Schutter ziet Heidegger's denken over en kritiek op techniek als onderdeel van een veelomvattend onderzoek naar en deconstructie van de Westerse rationaliteit. In zijn lezing gaat hij in Heidegger's denken over het grote gevaar van techniek voor de mens die door techniek afgesneden wordt van de wezenlijke opgave van de menselijke existentie namelijk de confrontatie met de sterfelijkheid.

De Belgische filosoof-essayist Dirk De Schutter (1954) promoveerde in 1986 op een proefschrift over Martin Heidegger. Tot zijn emeritaat in 2015 doceerde hij filosofie aan de KU Leuven in Brussel en aan de Universiteit van Antwerpen. Hij vertaalde het werk van Jacques Derrida en Hannah Arendt en publiceert over 19de en 20ste eeuwse literatuur en filosofie. Het catastrofale (Klement, 2014); Hannah Arendt. Politiek denker (Klement, 2016); Zo andersom is alles misschien (PoëzieCentrum, 2018); Heidegger (Athenaeum, 2020); De wereld als inzet (Klement, 2024).

Jaap Goedegebuure 30 oktober 2025

Het kwaad in literatuur en filosofie

Al zo lang mensen elkaar verhalen vertellen, gaan hun verhalen vooral over goed en kwaad. Daarbij is een goede afloop maar al te vaak een kwestie van hopen tegen beter weten in. En dat niet alleen omdat het kwaad net als in de ware wereld winnaars macht en profijt oplevert, maar ook vanwege de fascinerende werking die er voor de verteller en zijn gehoor van uitgaat. Het kwaad prikkelt de verbeelding en verleidt tot een blik de afgrond.

In deze lezing, gebaseerd op zijn recente boek *Sympathie voor de duivel*, laat Jaap Goedegebuure zien hoe Nederlandse schrijvers, van Louis Couperus tot en met Manon Uphoff, de fascinatie voor het kwaad hebben verbeeld, en hoe hun beeld van het kwaad zich verhoudt tot moraal en ethiek. Hun werk confronteert ons met het kwaad dat men bedrijft om er lust aan te beleven, lust zoals die wordt beschreven door Jacob Israël de Haan, bezongen door Slauerhoff, en beleefd door de personages van Simon Vestdijk, A.F.Th. van Heijden en Arnon Grunberg. Er is het kwaad van de oorlogsmisdadigers die Harry Mulisch en Louis Ferron ten tonele voeren, het satanische kwaad dat Renate Dorrestein en Thomas Rosenboom oproepen, en het zoet smakende maar niettemin giftige kwaad in de romans en verhalen van Manon Uphoff.

Jaap Goedegebuure (1947) was tot 2012 hoogleraar moderne Nederlandse letterkunde aan de Universiteit Leiden. Daarvoor vervulde hij leeropdrachten aan de universiteiten van Berlijn, Tilburg, en Nijmegen. Hij schreef biografieën

over H. Marsman en Frans Kellendonk, monografieën over Jeroen Brouwers en Cees Nooteboom, over de literatuur van de negentiende en twintigste eeuw (Decadentie en literatuur, 1987, Nederlandse literatuur 1960-1988, 1989, Nieuwe zakelijkheid, 1992) en over de relaties tussen religie en literatuur (De schrift herschreven, 1993, De veelvorige rok, 1997, Nederlandse schrijvers en religie 1960-2010, 2010, Wit licht, 2015). Hij is literatuurcriticus voor Trouw.

foto: Koos Breukel

Op 27 november komt Jenny Slatman over *Nieuwe lichamelijkheid* in het Filosofiecafé. Die informatie vindt in de volgende Schakel of op de website www.filosofie.nl

Terugblik: Mantelzorgen, 13 maart 2025

Wat betekent het om mantelzorger te zijn? Op duidelijke en soms indrukwekkende wijze werd dit onderwerp op 13 maart besproken in Sneek. We gingen daarbij uit van de volgende vragen:

- Is het “logisch” dat mantelzorg voor je partner vrijwillig is ?
- Wat betekent het dan en waar loop je tegen aan ?
- Waar leg je de grenzen en mag je je eigen grenzen vastleggen of worden die vastgelegd ?
- Mag je boos zijn – hoe ga je om met schuldgevoel ?

Uit de ervaringen die we als groep met elkaar deelden, bleek duidelijk dat hoe meer degene die zorg nodig heeft is veranderd als persoon, hoe zwaarder de mantelzorg kan zijn.

Zorgen voor een partner die lichamelijk ziek is, maar geestelijk nog veel liefde en begrip heeft voor zijn of haar mantelzorger, is minder belastend. Je kunt samen als vanouds praten, afspraken maken over wanneer je er wel en niet bent, en bijvoorbeeld anderen inschakelen zonder dat de patiënt angstig of boos is.

Moeilijk is mantelzorgen voor iemand die een geheel andere persoon is geworden, of voor iemand die soms nog de oude is, maar op onverwachte momenten verandert in een agressief of angstig iemand. Als reactie daarop kun je je gaan schamen voor zulk gedrag van je geliefde en het verborgen houden voor de omgeving. Of je raakt uitgeput vanwege slaapgebrek, omdat je vooral 's nacht afwijkend of angstig gedrag moet zien te sussen.

Je ervaart bij dit soort veranderingen dat het verschil tussen de persoon en diens lichaam steeds groter wordt. En zeker bij dementie neem je steeds meer de regie over van de ander – er is dan ook geen wederkerigheid meer. Daar mag je behalve verdrietig, ook boos om zijn.

De relatie tussen degene die zorg nodig heeft en jou als mantelzorger is ook van belang: ben je geen naaste familie, schakel dan wel de familie in en betrek die zoveel mogelijk bij de zorg. Tenslotte ligt de verantwoordelijkheid voor hun zieke familielid bij hen en dat jij mantelzorg verleent, is niet vanzelfsprekend.

Tien tips voor de mantelzorger:

1. Zorg goed voor jezelf.
2. Blijf sociale contacten onderhouden.
3. Wees open en eerlijk, deel je gevoelens.
4. Aarzel niet hulp te vragen.
5. Regel eventueel professionele hulp.
6. Zeg op je werk dat je mantelzorger bent.
7. Maak gebruik van fysieke hulpmiddelen, ook voor jezelf.
8. Zorg voor balans tussen zorg en ontspanning.
9. Werk met haalbare doelen.
10. Probeer samen te lachen, dat geeft positieve energie.

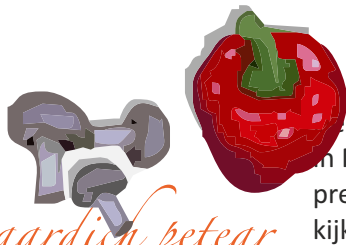
Meer info over mantelzorg en steun aan mantelzorgers is te vinden op de website Mantelzorg.nl

Met dank aan de begeleiders van deze bijeenkomst: Adri Verduin, ouderen coach/ambulant begeleider en Marjoleine Beers, ervaringsdeskundige en secretaris HV Fryslan.

Helene Bakker-Renes

Lekker ite

in aardich petear

De maandelijkse eetclub in Marsum loopt heel prettig en ontspannen, ik kijk er altijd naar uit. Een aantal bezoekers komt heel geregeld, maar er komen ook nog elke keer

nieuwe mensen bij. Er wordt altijd lekker gekookt en meestal is het iets wat we nog niet allemaal kennen. In september kookte Shafqat uit Pakistan voor ons, en in oktober verraste Michel ons op een onverwachte maar heerlijke combinatie van Indische boerenkool met vegetarische balletjes in pindasaus. We bespreken iedere keer van tevoren wie er iets wil koken of meenemen. En zo is er altijd een 3 gangen maaltijd, en dat voor maar 8 euro. De gesprekken zijn ook altijd verrassend. Meestal raken we gewoon aan de praat over iets actueels, soms hebben we een onderwerp om over te praten. Pesten kwam in oktober aan bod. Ik hou van deze open gesprekken waarin iedere mening ruimte krijgt.

Eetclub

De groep bestaat gemiddeld uit 10 mensen, soms komen er wat meer, soms een paar minder. Nieuwe bezoekers zijn altijd welkom. Er is plaats voor 16 mensen. Je kunt je aanmelden bij de secretaris, Marjoleine Beers, secretariaat@hvfryslan.nl.

We komen altijd op de laatste vrijdag van de maand bij elkaar. De volgen de bijeenkomsten zijn op **26 september, 31 oktober en 28 november 2025**. **De keuken is open vanaf 17.30 uur, maar dit kan ook om 17 uur als dat nodig is.**

We zetten samen alles klaar en ruimen na afloop met z'n allen op. We eten om 18.00 uur en ruimen op om 20.30 uur.

Adres: Consistorie Marsum aan de Buorren 18a. Marsum is goed bereikbaar met buslijn 71.

Er komen mensen vanuit allerlei kanten van de provincie, dus carpoolen is soms ook een optie.

We eten voornamelijk vegetarisch. Als je speciale dieetwensen hebt en als je wilt helpen met koken, kun je dat via het opgaveformulier van het secretariaat doorgeven. Zij zorgt dat de aanmelding bij mij komt.

Adres: Consistorie Marsum aan de Buorren 18a. Marsum is goed bereikbaar met buslijn 71.

Er komen mensen vanuit allerlei kanten van de provincie, dus carpoolen is soms ook een optie.

We eten voornamelijk vegetarisch. Als je speciale dieetwensen hebt en als je wilt helpen met koken, kun je dat via het opgaveformulier van het secretariaat doorgeven.

Zij zorgt dat de aanmelding bij mij komt.

Ook namens Sonja en Paula, graag tot ziens in de consistorie!

URGENTE VRAGEN

Hoe gaat het met de wereld?

Een poosje geleden was de situatie vooral chaotisch en onoverzichtelijk. Inmiddels trekt mist op en kunnen we een eerste balans opmaken. Die stemt niet hoopvol. Zelfs de grootste optimist ontkomt niet aan parallellen met de periode voor de Tweede Wereldoorlog, met opkomend nazisme, fascistische tendenzen, en verzwakkende sociaaldemocratie.

Zelfs tot voor kort bevriende en bewonderde staten gaan zich te buiten aan waar een beschaafde samenleving zich tot voor kort verre van hield: massamoord, uithongering, marteling, deportatie, ontmenselijking. Mensenrechten lijken weinig meer waard.

En met Nederland?

Een fascistische dictatuur lijkt nog ver weg, maar ook hier staat democratie onder druk, is 'vrijheid' niet zelden een vrijbrief voor ongeremd schaamteloos egoïsme, en moet wat humaan heet door een steeds kleiner wordende minderheid bevochten worden.

Waar staat het Humanistisch Verbond?

Het is een kerntaak van het HV om in situaties als deze uit te leggen wat onder 'humaan' verstaan moet worden, en om uit te leggen wat dat in de praktijk betekent. Het HV zou op moreel gebied een voortrekkersrol moeten vervullen, maar we ontkomen niet aan de indruk dat het HV in plaats daarvan vooral achter troepen aanloopt. Een moreel slap Verbond verliest bestaansrecht.

Hoe daar verandering in aan te brengen (in de goede richting)?

We hebben suggesties:

- Doe publiekelijk uitspraken (al is het maar om discussie en bewustwording te stimuleren): “Genocide is een oorlogsmisdaad!” en “Word je, wanneer je stemt op een fascist, er zelf ook een (of op zijn minst medeplichtig)?” en “Wie niet bereid is om zich te verdiepen in materie, zou het recht moeten verliezen om mee te beslissen” en dergelijke.

- Keur beleid af wanneer het inhumaan en asociaal is, en ga in de clinch met verantwoordelijke politici (noem man/vrouw en paard!)
- Word actiever in onderwijs en opvoeding (juist nu!) – laat je niet als een mak schaap wegbezuinigen – het HV is rijk genoeg!
- Zoek samenwerking met mensen die wel het lef hebben om misstanden publiekelijk aan de kaak te stellen (zoals bij 'Wij trekken DE RODE LIJN' op 18 mei)

Dicht bij jezelf, dicht bij de ander (?)

Is deze nieuwe slogan een stap in die goede richting?

Nauwelijks. 'Dicht bij jezelf' is alleen humanistisch in de zin van 'zit jezelf kritisch dicht op de huid' en niet als oproep tot nog meer hedonisme. Dat geldt ook voor 'de ander'. Misschien was een negatief geformuleerde slogan prikkelender geweest: “geen narcisme en neem afstand van asociale hufters!”

Nog een gedachte ter overdenking?

We herkennen twee functies van het HV in het huidige tijdsgewricht:

- Humanisme als consumptiemiddel (het geeft je een fijn gevoel te beseffen dat we allemaal mens zijn)
- Humanisme als morele grensbewaking (humane waarden moeten gepropageerd en verdedigd worden tegen alles en iedereen die ze naar het leven staat)

We zijn er nog niet over uit wat de relatie is tussen beide functies. Sluiten ze elkaar uit? Vullen ze elkaar aan? Overleven in een markteconomie is essentieel, maar in hoeverre mag je daarvoor je inhoud inleveren? Wat gebeurt er met empathie en begrip wanneer het grenzeloos is?

Urgente vragen. Wordt vervolgd!

Jan Wijbenga en Ron Muijzer
(Voorzitter en voormalig voorzitter HVFryslân)

In memoriam Bob Boersma

We missen Bob. Hij is op 8 april 2025 overleden aan de ellendige ziekte ALS. Bob was een trouw en actief lid van onze afdeling en altijd aanwezig. Hij schreef voor de Schakel. Zijn vriendelijkheid, humor en bijzondere opvattingen waren een opmaat voor goede gesprekken. We missen een vriend.

Het bestuur van HV Fryslân en het Palaver Oranjewoud.

KLIK

In de studententijd van onze dochters heb ik veel laminaat moeten leggen want de dames verhuisden regelmatig. Kliklaminaat had de voorkeur, snel en goedkoop. Die 'klik' sloeg op het profiel waardoor de delen bijna naadloos en stabiel in elkaar grepen. Bij datingprogramma's (hou me ten goede, ik kijk er nooit naar) lijkt de klik tussen mensen ook de absolute voorwaarde om de date voort te zetten. En dan zou er vervolgens een chemie moeten zijn of moeten ontstaan. Ik vind dat uitermate boeiend. Ik ga genoeg om met biologen en medici om te begrijpen dat de fysieke status van een mens (elektro)chemisch en natuurkundig te verklaren is en dat alle processen, gedrag en emoties van mensen ook op deze manier zijn uit te leggen. En het zijn soms pure wonderen. Ik beschouw wonderen als fenomenen die indrukwekkend zijn en (nog) niet of niet volledig zijn te verklaren. Ik kan soms met bewondering maar ook verwondering naar mensen kijken. Wat heeft hen bij elkaar gebracht? Wat deed het klikken? Wat was de chemie?

In mijn andere vrijwilligerswerk ben ik betrokken bij de begeleide omgang van kinderen en ouders in problematische echtscheidingsituaties. Hoe wrang het ook klinkt, meestal is dat genieten. Dan zie je die bijzondere klik tussen (doorgaans) vader en kind. Soms is het verdrietig als je ziet hoe wanhopig ouder en kind zoeken naar verbinding. De verwondering, verbazing en bezorgdheid blijft wanneer ouders elkaar het liefst de hersens inslaan en elkaar niets gunnen. Er moet toch ooit een klik geweest zijn? Ze moeten toch ooit van elkaar hebben gehouden? Ze moeten toch waarden hebben gedeeld? Soms verbazen we ons en vragen we ons af waarom dit leuke stel uit elkaar is gegaan. Er is nog steeds een klik. Een enkele keer vragen we ons ook af wat deze twee mensen ooit in elkaar hebben

gezien. Ze passen niet. Onze taak is ook om ouders weer met elkaar in gesprek te krijgen. Een klik zal niet weer ontstaan maar redelijkheid en respect zijn ook vormen van verbinding. Omwille van de verantwoordelijkheid voor het kind dat ze samen hebben.

Mijn biologische vriend heeft vast wel een mening over chemische en neurologische processen tussen mensen, over hormonen, feromonen en oxytocine, maar ik kijk liever naar wat hen bindt. Wanneer en waarom klikt het tussen mensen. Het Humanistisch Verbond is recentelijk gestart met de slogan: 'Dicht bij jezelf, dicht bij de ander'. Mijn grootmoeder had het dan over 'oankrûperswaar'. Weer om samen onder een dekentje te kruipen. Maar ik vermoed dat het HV iets anders voor ogen heeft, namelijk het humanisme als een persoonlijke zoektocht en een sociale beweging. Het gaat om zelfinzicht en verbinding. Het gaat om het delen van waarden en verantwoordelijkheid voor de ander. Dat is goed. Maar de wereld is geen roze wolk met een hoog happinessgehalte. Soms klikt het geheel niet, zoals bij agressie en geweld of inhumane politieke keuzes. Redelijkheid en respect zijn dan niet aan de orde. Waarden botsen zo fundamenteel dat er grenzen gesteld moeten worden. Dat vraagt om een rode lijn. Omwille van de verantwoordelijkheid voor elkaar en de wereld die we samen delen. Wij trekken die rode lijn en laten ons daarop aanspreken.

Jan Wijbenga
Voorzitter HV Fryslân

Humanistische geestelijke begeleiding

Het leven vormgeven is niet altijd eenvoudig. Humanistische geestelijke begeleiders helpen - met gesprekken, advies en ondersteuning - om evenwicht te vinden als het even moeilijk gaat.

Humanistisch geestelijk verzorgers werken bij defensie, justitie, in de zorg of zijn vrijgevestigd. Vrijgevestigde geestelijk verzorgers kunnen ook helpen vorm te geven aan een humanistische relatievering.

Humanistische Uitvaartbegeleiding

Nabestaanden vinden het moeilijk een toespraak te schrijven of uit te spreken. Een humanistische uitvaartbegeleider helpt u daarbij. Mogelijkheden zijn een gesprek-bij-leven en een gesprek met nabestaanden.

Een humanistische uitvaartbegeleider heeft een speciale opleiding gevolgd en biedt hulp op basis van kennis en ervaring. De begeleider is humanist en heeft oog voor de waardigheid en eigenheid van elk mens en begrip voor de kronkelwegen van het leven.

Er is een speciale website waar u alle informatie vindt:

www.humanistischeuitvaart.nl

0517 417799 HUB Fryslân

0900 33302020 HUB Drenthe

Humanistisch Verbond Sprekers bij uitvaarten

<https://humanistischeuitvaart.nl/sprekers/r-egio-drenthe-overijssel-en-flevoland/>

Zie ook de [website van de coöperatie voor mensen met een levensvraag](#)

Op humanistischeuitvaart.nl vindt u alle informatie.

Voor Drenthe kunt u bellen met 0900-3302020

en voor Groningen met 0900-9005030.

Een executeur testamentair van het Steunfonds Humanisme?

Wat moet er gebeuren als ik er niet meer ben?

Het is misschien niet plezierig, maar wel goed om er eens bij stil te staan. Want wie regelt uw uitvaart? Wie zorgt ervoor dat de wensen uit uw testament worden uitgevoerd en handelt allerlei praktische zaken af?

Als er in uw omgeving niet direct iemand is om dit voor u te regelen, kunt u het Steunfonds Humanisme als executeur inschakelen. De medewerkers regelen uw zaken met respect, zorg en oog voor detail.

Leden bezoeken leden Fryslân

Contact te leggen voor iemand met verzoek of aanbod te ontmoeten, wonend in:

Postcode gebied 8441-9091

Jac.Konig@kpnmail.nl of [0653172732](tel:0653172732)

Postcode gebieden 8391 - 8434 en 9109 –

9296 sakevanderkloet@gmail.com of

[0650634629](tel:0650634629) [Palavergroep opstarten:](#)

secretariaat@hvfryslan.nl

Stichting Abraham Vellinga

Piet Postma secr. Dubbelstraat 1-4

8561 BC Balk piet@pjpostma.nl

0514 581879

Bijlenga Stichting

Marjoleine Beers secretariaat@hvfryslan.nl

REGIO NOORD

Humanistische contacten

voor een landelijk overzicht van humanistische organisaties: zie www.human.nl

Humanistisch Vormingsonderwijs HVO

HVO Primair- Org. voor docenten HVO en Levensbeschouwing in het openbaar basisonderwijs. **Eltjo Dijk** regiobegeleider Fryslân e.dijk@hvo.nl www.hvoprimair.nl
Mathilde Nomden regiobegeleider Groningen/Drenthe m.nomden@hvo.nl

Filosofiewerkgroep Fryslân

Ron Muijzer, Raard, 06 337 81 823
ronmuijzer@yahoo.com

Humanistisch geestelijk raadslieden

Carla Bellers, carla.bellers@mcl.nl
MCL Leeuwarden

Myriam van der Vorst, 0513 685 739
Tjongerschans Ziekenhuis Heerenveen

Marcelle Mulder, 06 308 12 853
Zorgorg. Patyna, Sneek
marcelle.mulder@patyna.nl

Agaath Heijboer, 050 3613884 of 3612030
a.a.heijboer@umcg.nl UMCGroningen

Reinder Bouwhuis, werkdagen maandag, dinsdag, woensdag (op de oneven weken)
06-82305926 reinder.bouwhuis@nncz.nl

Else van der Hoek Martini Ziekenhuis GR
050 524 5112

Sichtpunt.frl geestelijke verzorging voor mensen in de thuissituatie

gvthuis.nl Groningen en Drenthe

geestelijke verzorging voor mensen in de thuissituatie.

Luisterend oor HV Drenthe

Ton Koster,
Anne Prins . 06 170 511 33:

Humanistische GV bij Justitie

Dr. S van Mesdagkliniek, Groningen
Jeannette van der Meijde, 050 5221221

Reinder Bouwhuis, PI Veenhuizen,
r.bouwhuis@dji.minjus.nl
06 5273 8062
locatie Esserheem 08807 37123
locatie Norgerhaven 08807 36885/36882

Maud van Hattum, PI Marwei, Leeuwarden
088 0742 633

GGZ Friesland, locatie Franeker

Wietske Cuperus, geestelijk verzorger
aanwezig: di, do, vrij 06 83 263 099
wietske.cuperus@ggzfriesland.nl

Vrij gevestigde Humanistische Raadslieden

Mirabelle A. Schaub-de Jong

050-5252253 / 0620732179

Eva Boer 06 54 74 31 38

info@ditisdespirit.nl

Humanistische GV bij Defensie

Johan Willem Frisokazerne, Assen
Wiebe Arts, 06-12967358

Noord HUMANITAS

Humanitas Eemsdelta

eemsdelta@humanitas.nl
06-47085208

Humanitas Groningen

Akerkhof zz 22, 9711 JB Groningen
mip.groningen@humanitas.nl

Humanitas Het Hogeland

afdeling.hoogeland@humanitas.nl
06-51325810

Humanitas Kanaalstreek & Westerwolde

kanaalstreek-westerwolde@humanitas.nl
06-30544218

Humanitas Midden-Groningen

midden-groningen@humanitas.nl
0598-383048

Humanitas Oldambt

oldambt@humanitas.nl
06-83185347

Humanitas Veendam & Pekela

veendam@humanitas.nl
06-13874104

Humanitas Westerkwartier

westerkwartier@humanitas.nl
06-26569680

Humanitas De Friese Meren

defriesemeren@humanitas.nl
06-24173306

Humanitas De Stellingwerven

destellingwerven@humanitas.nl

Humanitas Heerenveen

heerenveen@humanitas.nl
06-12702911

Humanitas Leeuwarden

leeuwarden@humanitas.nl
058-2666608

Humanitas Noordoost Friesland

no.friesland@humanitas.nl
06-57645319

Humanitas Noordwest-Friesland

nw-friesland@humanitas.nl
06-10595106

Humanitas Smallingerland – Opsterland

smallingerland-opsterland@humanitas.nl
06-15437098

Humanitas Zuidwest Friesland

zw-friesland@humanitas.nl

Humanitas Aa en Hunze

aaenhunze@humanitas.nl
06-18433136

Humanitas Assen

assen@humanitas.nl
0592 311 121

Humanitas Coevorden

coevorden@humanitas.nl

Humanitas Emmen & Borger Odoorn

emmen@humanitas.nl
0591-514205

Humanitas Midden-Drenthe

Midden-drenthe@humanitas.nl
06-29374355

Humanitas Noordenveld

noordenveld@humanitas.nl
06-51392987

Humanitas Tynaarlo

tynaarlo@humanitas.nl
06-55816771

Humanitas Zuid-Drenthe

zuid-drenthe@humanitas.nl
0528-277992

Humanitas Zuidwest Drenthe

zuidwest-drenthe@humanitas.nl

Afdelings BESTUREN

FRYSLÂN

Jan Wijbenga, voorzitter@hvfryslan.nl
Marjoleine Beers, secretaris en ledenadministratie
secretariaat@hvfryslan.nl, 06 5311 2732
Bart van't Veer, penningmeester@hvfryslan.nl
Lieuwe Koldijk, vrijwilligersbeleid, coördinator activiteiten
Tineke Mollema, communicatie@hvfryslan.nl

DRENTHÉ

Marlon Busstra, communicatie, secretaris, waarnemend voorzitter
drenthe@regio.humanistischverbond.nl 06 1320 0785

Henk van der Zijden, penningmeester
0592 20 33 12 / 06 23 60 91 01
drenthe@regio.humanistischverbond.nl

GRONINGEN en Ommelanden

Marijke van de Hel, voorzitter
marijkevandeheel@gmail.com
Ieke Verveld, secretaris
secr.hvgron@gmail.com 06 10264135
Willem Waard, penningmeester
penningm.hvgron@gmail.com
Welmer Boiten welmerboiten@gmail.com
Didi de Jong, lid, jongdidide@gmail.com

JONGE HUMANISTEN

Gerrya Tonkes, Rob Schilder, Cheryl Arends
info@jongehumanistengroningen.nl

HUMANISTISCH CAFÉ

Ivo Hengst, Welmer Boiten, Paul Burrie
info@humanistischcafegroningen.nl

3	<u>Agenda</u>
4	<u>Cursussen in het noorden</u>
7	<u>Ecologische ramp voltrekt zich en wat doen wij?</u>
9	<u>Humanifest Noord- terugblik</u>
12	<u>Terugblik op een mooi en bewogen kwartaal</u>
16	<u>De Wolf, een terugblik</u>
19	<u>Toneelvoorstelling De Bezoeker, een terugblik</u>
21	<u>Nazomertreffen in Gees</u>
22	<u>HV café Drenthe</u>
22	<u>Wandelen in Drenthe</u>
24	<u>Eten met gespreksstof Drenthe</u>
25	<u>Hoogeveen</u>
26	<u>Humanistisch Café Groningen</u>
28	<u>Zindagen Groningen</u>
30	<u>Wandelen in Groningen</u>
31	<u>Ontmoeting</u>
32	<u>Wandelen in Fryslân</u>
33	<u>Filosofie voor een Breed Publiek 33</u>
34	<u>Demonstreren</u>
35	<u>Vacatures</u>
36	<u>Leden bezoeken leden Fryslân</u>
37	<u>Filosofiecafé Fryslân</u>
39	<u>Gespreksgroep SWFryslân</u>
41	<u>Lekker Ite & in aardich petear</u>
43	<u>Urgente vragen</u>
45	<u>IM Bob Boersma</u>
46	<u>Klik</u>
48	<u>Adressen</u>

INHOUD